

ZGODA MAŁŻEŃSKA

W skrócie

Definicja

Zgoda małżeńska to akt woli, przez który kobieta i mężczyzna wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w celu stworzenia małżeństwa. Wyrażają to słowa przysięgi małżeńskiej:

Przysięga małżeńska dla mężczyzny

Ja ... (imię pana młodego) biorę Ciebie... (imię panny młodej) za żonę i ślubuję Ci miłość, wierność i uczciwość małżeńską oraz że Cię nie opuszczę aż do śmierci. Tak mi dopomóż, Panie Boże Wszechmogący, w Trójcy Jedyny i Wszyscy Święci.

Przysięga małżeńska dla kobiety

Ja ... (imię panny młodej) biorę Ciebie... (imię pana młodego) za męża i ślubuję Ci miłość, wierność i uczciwość małżeńską oraz że Cię nie opuszczę aż do śmierci. Tak mi dopomóż, Panie Boże Wszechmogący, w Trójcy Jedyny i Wszyscy Święci.

Zgoda wyrażona zewnętrznie przez przysięgę jest odzwierciedleniem zgody wewnętrznej.

Elementy zgody

Zgoda małżeńska zakłada więc, że osoba, która ją wyraża:

- rozumie czym jest małżeństwo (jakie są związane z nim prawa i obowiązki);
- jasno ocenia gotowość do małżeństwa swoją i drugiej (wybranej) osoby;
- jest wolna w swojej decyzji i wyborze;
- jest spójna, czyli zgoda zewnętrzna jest przejawem jej zgody wewnętrznej.

Wady zgody małżeńskiej (lista)

1. Choroba psychiczna lub brak dostatecznego używania rozumu
2. Brak rozeznania co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich
3. Psychiczna niezdolność do przyjęcia istotnych obowiązków małżeńskich.
4. Błąd (co do osoby lub jej istotnego przymiotu)
5. Zgoda pozorna (zgoda tylko zewnętrzna: nieszczerza, fikcyjna, interesowna)
6. Zgoda warunkowa
7. Przymus i bojaźń (przymus fizyczny i przymus moralny)

W detalu (www.teologia.wyklady.org)

1. POJĘCIE ZGODY MAŁŻEŃSKIEJ

Łaciński termin „consensus” w polskim znaczeniu równoważny jest z takimi terminami jak „zgoda”, „zezwolenie”, „przyzwolenie” czy w końcu „konsensus”. Kodeks Prawa Kanonicznego „zgoda małżeńską” definiuje w następujący sposób:

„Zgoda małżeńska jest aktem woli, w którym mężczyzna i kobieta w nieodwołalnym przymierzu wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w celu stworzenia małżeństwa”.

Kodeks Prawa Kanonicznego stwierdza wyraźnie, iż „zgoda małżeńska”, jest nieodzownym elementem sprawczym małżeństwa. Właśnie owa „zgoda małżeńska” wyrażona przez narzeczonych, którzy posiadają zarazem zdolność prawną, jak również zdolność do dokonania tego charakterystycznego aktu prawnego, jakim jest zawarcie małżeństwa, stwarza to małżeństwo. Konsekwencją wyrażonej zgody małżeńskiej jest jedność całej egzystencji, która zmierza do osiągnięcia najwyższego dobra małżonków, którego uwieńczeniem jest zrodzenie i wychowanie potomstwa.

Każde małżeństwo jest pewnego rodzaju dwustronną umową, a więc domaga się wyrażonej zgody po obu stronach przyszłych małżonków. Jest więc, zgoda małżeńska, nieodłącznym i zarazem wewnętrznym elementem umowy przyszłych współmałżonków, zatem wykluczone jest by jakakolwiek władza ludzka, mogła uzupełnić ją. Do zawarcia ważnego małżeństwa zgoda małżeńska winna być rzeczywista. Znaczy to, iż nie może być aktem czysto zewnętrznym, lecz musi wynikać z woli wewnętrznej. Kodeks Prawa Kanonicznego zakłada, iż **każda zgoda wyrażona zewnętrznie jest odzwierciedleniem zgody wewnętrznej**. Zatem sama zgoda wewnętrzna nie wystarcza, zawsze należy ją wyrazić zewnętrznie za pomocą słów, lub znaków równorzędnych w przypadku niemożności mówienia przez narzeczonych.

2. WADY ZGODY

Zgoda małżeńska jest aktem woli, który jest następstwem uprzedniego poznania zgodnie z zasadą: Nil volitum quin praecognitum, stąd nieważność małżeństwa może wynikać nie tylko z braku zgody, ale i różnych okoliczności, które w stopniu istotnym mają wpływ na rozum czy wolę, co z kolei ogranicza istotnie tę zgodę, iż jest ona niewystarczająca z punktu widzenia prawa naturalnego. W takich przypadkach mówi się o wadach zgody. Kodeks prawa kanonicznego wymienia następujące wady zgody: brak dostatecznego używania rozumu, brak rozeznania co do praw i obowiązków małżeńskich, psychiczna niemożność przyjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, błędzenie, pozorna zgoda małżeńska, zgoda warunkowa, przymus i bojaźń.

2.1. Choroba psychiczna lub brak dostatecznego używania rozumu

„Nie zdolni do zawarcia małżeństwa są ci, którzy: są pozbawieni wystarczającego używania rozumu”, oznacza to, brak poznania samego aktu, jaki się dokonuje, jego wartości czy w końcu przedmiotu, w tym przypadku treści umowy małżeńskiej. Rozchodzi się tu o takie używanie rozumu, jakie jest konieczne do aktualnego świadomego działania, które tylko w takim przypadku można uznać za odpowiedzialne. Prawo

kanoniczne dzieli działanie człowieka na akty ludzkie i akty człowieka. Do ostatnich jest zdolny każdy człowiek, gdyż są one wykonywane odruchowo, spontanicznie, często bez udziału rozwagi umysłu w wolnej decyzji woli. Natomiast za akty ludzkie przyjmuje się każde działanie człowieka, które dokonuje się z pełną świadomością wartości społecznej danego czynu i z przewidywaniem jego konsekwencji. Ponadto akt ten musi być dokonany rozważnie, odpowiedzialnie oraz dobrowolnie. Zatem zgoda małżeńska, jako działanie człowieka, musi być aktem ludzkim, nigdy natomiast aktem człowieka.

Podstawową przyczyną, której konsekwencją jest wada zgody z tytułu niewystarczającego rozeznania rozumowego, mogą się stać wszelkiego rodzaju niedorozwoje psychiczne, choroba psychiczna oraz wiele innych przyczyn, które zmniejszają możliwości poznawcze czy rozeznania oceniające. Owe przyczyny mogą być rodzaju stałego, do których zaliczmy chorobę psychiczną i głębokie niedorozwoje umysłowe, oraz rodzaju przejściowego, typu odurzenie się narkotykiem. Należy jeszcze nadmienić, iż aby stwierdzić nieważność małżeństwa z tego tytułu, określony stan chorobowy winien zaistnieć w momencie wyrażania zgody małżeńskiej.

2.2. Brak rozeznania co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich

Wada zgody może też być wywołana poważnym brakiem rozeznania oceniającego co do istoty obowiązków małżeńskich wzajemnie przyjmowanych i przekazywanych. W takim przypadku consensus jest bezskuteczny, a samo małżeństwo nieważne, gdyż istotą umowy małżeńskiej jest obopólne przekazywanie i przyjmowanie przez przyszłych małżonków, jak i obopólne zaciąganie istotnych obowiązków, które wynikają z związku małżeńskiego. Należy jednak nadmienić, że nie chodzi tu o zwyczajną ignorancję co do natury praw i obowiązków wynikających z małżeństwa, lecz o brak rozeznania powagi i znaczenia owych praw i obowiązków. Dlatego sama wiedza o prawach i obowiązkach nie wystarcza do zaistnienia zgody małżeńskiej, gdyż już lekkomyślność i niedojrzałość psychiczna czy też moralna, jak i nie przywiązywanie znaczenia do owych obowiązków przez nupturientów powoduje brak zgody małżeńskiej, a tym samym nieważność małżeństwa.

2.3. Psychiczna niezdolność do przyjęcia istotnych obowiązków małżeńskich.

Kolejną przyczyną powodującą wadę zgody jest niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich przez nupturientów. Fundamentem, owej przyczyny, jest reguła, iż nikt nie może zobowiązywać się do tego, czego nie może wypełnić, zatem wynika stąd, iż każdy kto zawiera związek małżeński, musi swoimi możliwościami psychicznymi gwarantować, że jest w stanie wywiązać się z przyjętych przez własną osobę zobowiązań. Najczęstszą niemożliwością wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich jest sfera seksualna. Przejawiać się to może na wiele sposobów, choćby homoseksualizm, nimfomania, transseksualizm itp. Zatem każda z wyżej wymienionych przyczyn uniemożliwia akt zgody małżeńskiej, co z kolei prowadzi do nieważności małżeństwa.

2.4. Błąd (co do osoby lub jej istotnego przymiotu)

Pod pojęciem błędu kryje fałszywy osąd rzeczy, czyli mniemanie nie odpowiadające rzeczywistości. W przypadku omawianego problemu może on dotyczyć osoby narzeczonego lub jego przymiotu. Nie jest ważnym związek małżeński, jeżeli przy akcie zgody małżeńskiej zaistniał błąd, co do osoby poślubionej, co

potwierdza zasada ogólna, która stwierdza, iż akt prawny jest nieważny, jeśli został dokonany z błędem co do istoty. Natomiast błąd co do przymiotu osoby poślubionej, chociażby w jakimś stopniu wpłynął na zawarcie umowy małżeńskiej, nie wpływa na nieważność małżeństwa, jeśli owy przymiot nie był wymagany wprost. Jednakże małżeństwo byłoby nieważnie zawarte jeśli jedna ze stron, przymiot przyszłego małżonka indywidualizowała z owym małżonkiem, a okazało się, że ten go nie posiada. Prawo kanoniczne stwierdza wyraźnie, iż błąd co do przymiotu, tylko wtedy wpływa na nieważność małżeństwa, gdy przymiot ten jest zamierzony wprost, a nie w sposób pośredni, oraz zasadniczo wykluczono inne możliwości. Nieważnym jest też małżeństwo, jeżeli jedna ze stron wprowadza w błąd co do przymiotu swojej osoby, czego konsekwencją mogą być poważne zakłócenia w życiu małżeńskim.

2.5. Zgoda pozorna

Pozorna zgoda małżeńska, przejawia się w wyrażeniu zezwolenia na małżeństwo tylko w sferze zewnętrznej, przy wewnętrznym, całkowitym lub częściowym sprzeciwie woli. Zatem jest to zgoda nieszczerza, a zarazem fikcyjna gdyż jeden z nupturientów tylko zewnętrznie wypowiada zgodę na związek małżeński, a wewnątrz tego związku nie chce lub też chce ale według własnej wizji, nie zgodnej z wymogami prawa. Zgoda małżeńska może być całkowita, lub też tylko częściowa. Jednak jak w pierwszym, tak i w drugim przypadku małżeństwo jest nieważne. Z zgodą małżeńską pozornie całkowicie mamy do czynienia wówczas gdy jeden z nupturientów pozytywnym aktem woli wyklucza zawarcie małżeństwa w ogóle, czyli nie chce przekazać, tym bardziej przyjąć praw i obowiązków wypływających z umowy małżeńskiej. Ponadto małżeństwo można wykluczyć całkowicie, jeżeli jeden z nupturientów podchodzi do ceremonii ślubnej z zamiarem osiągnięcia celu całkowicie różnego, niż zakłada małżeństwo. Przy czym należy nadmienić, iż dodatkowy motyw, przy zachowaniu właściwego celu małżeństwa, nie wpływa na nieważność małżeństwa. Zgoda małżeńska pozorna częściowa, zachodzi wówczas gdy jedna lub dwie strony pragną prawdziwego małżeństwa, ale równolegle pozytywnym aktem woli wykluczają fundamentalny składnik lub przymiot małżeństwa. Do fundamentalnych składników małżeństwa zaliczyć należy w pierwszej kolejności wszelkie prawa i obowiązki wypływające z małżeństwa, a do fundamentalnych przymiotów, jego jedność i nierozzerwalność.

2.6. Zgoda warunkowa

Ze zgodą warunkową spotykamy się wtedy, gdy skuteczność owej zgody w wyniku pozytywnego aktu woli jednego z narzeczonych uzależniona jest od jakiegoś warunku, tj. jakieś okoliczności niepewnej w danej chwili dla narzeczonego. Kodeks prawa kanonicznego wyszczególnia warunki dotyczące przyszłości oraz dotyczące przeszłości lub teraźniejszości. W pierwszym przypadku mamy do czynienia gdy okoliczność niepewna ma się dopiero wydarzyć. Prawo kanonicznie wyraźnie tego zabrania, gdyż charakter umowy małżeńskiej domaga się, by zaistniało ono z skutkiem natychmiastowym po wyrażeniu zgody małżeńskiej. Stąd też takie małżeństwo jest nieważne. W drugiej sytuacji małżeństwo zawarte pod tego rodzaju warunkiem „jest ważne lub nie, zależnie od istnienia lub nie istnienia przedmiotu warunku”. Warunek ten może być godziwie dołączony za pisemnym zezwoleniem ordynariusza miejsca, jednakże brak tego zezwolenia nie powoduje nieważności małżeństwa.

2.7. Przymus i bojaźń

Prawo kanoniczne przez przymus rozumie skrepowanie swobody czyjegoś działania. Wyróżnia dwa rodzaje przymusu, przymus fizyczny i przymus moralny.

Z pierwszym spotykamy się wówczas, gdy swoboda jednego z nupturientów została skrepowana pod wpływem przemocy zewnętrznej, której nie można się oprzeć. Taki przymus wpływa na nieważność wszelkich aktów prawnych, a więc i małżeństwa. Z przymusem moralnym spotykamy się, gdy poprzez groźbę zła wpływa się na wolę jednego z nupturientów. Przejawami przymusu moralnego są groźby, uciążliwe i stałe nalegania, molestowanie, wywieranie presji, natarczywe żądania, bolesne upokorzenia, dotkliwe znieważania. Konsekwencją przymusu moralnego jest bojaźń, dlatego też Prawo kanoniczne wpływ przymusu moralnego na ważność małżeństwa rozpatruje podług zasad odnoszących się do bojaźni. Bojaźń to uczucie lęku, wywołane zagrażającym aktualnie czy też w przyszłości niebezpieczeństwem jakiegoś zła. O bojaźni można mówić, gdy wystąpią dwa elementy, grożące zło oraz lęk, który jest wstrząsem umysłu ograniczającym działanie woli. Wyróżnia się dwa rodzaje bojaźni, bojaźń ciężką i lekką. Pierwsza dzieli się na bojaźń bezwzględną i względną. Bojaźń bezwzględnie ciężka to taka, która jest obiektywnie wielka, tak że może przerazić każdego człowieka, przykładem może być utrata życia. Natomiast bojaźń względnie ciężka zachodzi wówczas gdy grożące zło jest wielkie jedynie w subiektywnej ocenie nupturienta. Bojaźń ciężka spowodowana uwarunkowaniami zewnętrznymi powoduje nieważność małżeństwa. Ponadto Prawo kanoniczne wyróżnia tzw. Bojaźń z szacunku. Polega ona na lęku zrodzonym z obawy przed gniewem lub niezadowoleniem osób, którym ktoś podlega. Zaistniała zależność osób musi być nie tylko obiektywna, ale i subiektywna. Ze względu na skalę gniewu czy też niezadowolenia rodziców lub przełożonych, tj. wielkość grożącego zła, wyróżnia się trzy postacie bojaźni z szacunku. Pierwszą z nich to zwykła bojaźń z szacunku. Ma ona miejsce wówczas, gdy rodzice lub przełożeni nupturientom okazują swoje niezadowolenie w sposób zwyczajny, np. gniewnym wyrazem twarzy. W ten sposób wyrażone niezadowolenie nie może stanowić wielkiego zła dla nupturienta, a tym samym wywołać bojaźni powodującej nieważność małżeństwa. Drugą jest kwalifikowana bojaźń z szacunku, rodzi się w wyniku skłonienia nupturienta do spełnienia narzuconej woli poprzez natarczywe prośby i namowy, bezwzględny rozkaz bądź też niewielkie groźby, świadczące o nieuchronnym, wielkim i długotrwałym ich niezadowoleniu w razie sprzeciwu. Ten sposób bojaźni może wywołać nieważność małżeństwa. Ostatnim rodzajem jest mieszana bojaźń, wywoływana jest wówczas gdy ze strony osób, którym należy się szacunek, zagraża nie tylko wielkie i długotrwałe niezadowolenie, ale także niebezpieczeństwo innego wielkiego zła, przykładowo wypędzenie z domu. Konsekwencją takiej sytuacji jest nieważność małżeństwa. Reasumując Bojaźń powoduje nieważność małżeństwa, jeżeli jest ciężka i spowodowana przyczyną zewnętrzną, niekoniecznie wynikającą z rozmyślnego działania, a zawarcie małżeństwa jest środkiem do uniknięcia grożącego zła.